

dies. Allò que no arribaven a aclarir les troballes arqueològiques ho feien els documents d'arxiu, per acabar confirmant sobre el terreny el que resaven els papers antics. Sorpren constatar que, més enllà dels valors estratègics que l'enclavament de Tossa posseïa, i que sens dubte n'han determinat la història, els seus pobladors aviat saberen apreciar els valors estètics del lloc. És el cas del disseny arquitectònic de la vila romana de Vitalis, primer lloc on trobem escrit el nom de Turissa com a precedent de l'actual Tossa. Estratègia i bellesa, constants i alternades al llarg de la història. En temps feliços s'ha valorat la beutat del lloc, *Salvo Vitale Felix Turissa*; en temps difícils, les seves condicions estratègiques. Hedonisme i retirada a les muntanyes, segons el vent i els invasors de torn.

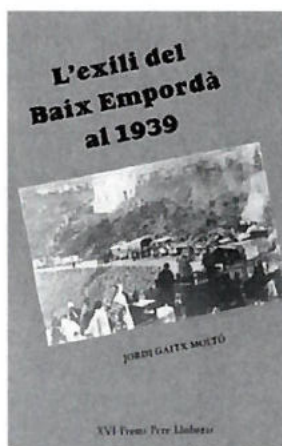
L'estructura de la monografia presenta de forma honesta i diàfana el fruit de les investigacions sobre el terreny i del treball d'arxiu: una introducció històrica generosa, un informe tècnic entenedor dels treballs arqueològics recolzats en els documents i unes conclusions. Tot plegat ha portat a identificar dades tan elementals, i fins avui desconegudes per la majoria, com ara l'advocació dels diferents altars de l'església. Hi

reconeixem el repertori onomàstic tradicional de Tossa: Pere, Maria, Roser, Telm... També comou descobrir on se situava l'accés al temple, al qual tots hem accedit entre les runes laterals de les capelles, i una correcció a la percepció viciada que hem heretat de l'església: els arqueòlegs ens han descobert que es tractava d'un edifici molt més esvelt que l'actual, el qual presenta un sediment a nivell del sòl que n'altera les proporcions.

Tot plegat ha servit per descobrir la història real de l'església, la seva construcció, les reformes i el seu posterior abandó. També s'explica el relleu que representà el nou temple de la plana, construït al segle XVIII en el context de la bonança econòmica i la consegüent expansió urbanística.

Un llarg camí de més de deu segles que arriba on ens trobem ara, amb les runes del passat estudiades i consolidades i amb el futur estès al davant. Avui des de Tossa es plantegen nous usos culturals per a les velles pedres. Hem d'esperar que el pòsit de saviesa que es desprèn del que ha resistit tants segles ajudi a prendre decisions reposades i respectuoses amb el monument que avui contemplem.

Rosa Maria Gil Tort

Rescatats del silenci

GAITX MOLTÓ, Jordi.

L'exili del Baix Empordà al 1939.

Col·lecció Fontanetum, 10.
Ajuntament de la Bisbal d'Empordà, 2007.

El Grup de Recerca de l'Època Franquista (GREF) de Sant Feliu de Guíxols ens té acostumats a bones recerques, fetes amb rigor i entusiasme, sobre temes relacionats amb el temps de la República i del franquisme. Jordi Gaitx és un dels seus components, que ara publica l'estudi sobre l'exili del 1939 al Baix Empordà que ha merescut el XVI Premi Pere Lloberas que atorga l'Ajuntament de la Bisbal. Un premi ben merescut.

Les més de 600 pàgines d'aquest llibre són un exemple de com es pot investigar sobre un tema concret a partir de l'estudi i la consulta de les fonts documentals escrites i dels testimonis orals. Després de molts anys de recerca

tenaç, l'autor pot oferir una panoràmica general del que va representar l'exili del 1939 al Baix Empordà.

El llibre té cinc parts estretament lligades. Després d'explicar la metodologia i les fonts emprades (un apartat ben il·lustrador per a futurs investigadors), Gaitx tracta del significat, la quantitat i la identitat de l'exili, i de les seves trajectòries generals. Els dos capítols més extensos i que fan les aportacions més interessants a la historiografia local (no localista) són els dedicats a les biografies escollides i a les notes biogràfiques d'exiliats. És aquí on es veu la fusta d'investigador de l'autor, que a còpia de lectures, entrevistes, consultes, entusiasme i paciència presenta al lector una part de la història de molts dels protagonistes d'aquests fets, que ell ha rescatat del silenci al cap de gairebé setanta anys. L'annex amb la relació nominal d'exiliats del Baix Empordà i la bibliografia emprada tanca el volum.

Es tracta d'una recerca indispensable i d'una publicació que omple un dels buits que encara quedaven en la nostra història més recent. Un llibre que pot servir de model a altres investigacions sobre el tema i que fa desitjar que tant de bo totes les comarques de Catalunya disposessin d'un estudi semblant.

Salomó Marqués